

FRANCJA W OBLICZU ZAGROŻEŃ TERRORYSTYCZNYCH: NOWELIZACJA PLANU VIGIPIRATE W 2014 ROKU

Wraz z coraz częstszymi przypadkami zamachów terrorystycznych na świecie większość państw dąży do opracowania odpowiednich strategii w razie sytuacji zagrożenia. Rozpoczęta w 2001 roku przez Stany Zjednoczone Ameryki światowa wojna z terroryzmem spowodowała realny wzrost zagrożenia tego rodzaju atakami w Europie, w tym również znacząco we Francji. Według raportu Europolu, w 2013 roku w Europie miały miejsce nieudane, udaremnione, bądź dokonane 152 ataki terrorystyczne, z czego najwięcej – 63, właśnie we Francji¹.

Mimo, że w raporcie „Sustainable Governance Indicators 2014” ankietowani Francuzi poziom bezpieczeństwa wewnętrznego w swoim kraju ocenili wysoko - na 7 w skali 10 punktów, co oznacza, że „bezpieczeństwo jest zapewniane w bardziej lub mniej skuteczny sposób”², Republika Francuska stale narażona jest na ataki terrorystyczne. Zagrożenie dla bezpieczeństwa stanowią między innymi liczne w tym kraju organizacje separatystyczne dążące do oderwania od Francji Korsyki, Bretanii i Baskonii³. Front Narodowego Wyzwolenia Korsyki (Front de Libération Nationale de la Corse) oraz Armia Korsykańska (Armata Corsa) dokonały do tej pory kilkudziesięciu zamachów, organizacja Iparretarrak dąży do przywrócenia francuskiego Kraju Basków (Pays Basques) metodami terrorystycznymi, aktywne są również Rewolucyjna Armia Bretońska (Armée Révolutionnaire Bretonne) oraz Front Narodowego Wyzwolenia Prowansji (Front de Libération Nationale de Provence). Organizacje te, mimo iż nie prowadzą tak szerokiej działalności jak w latach 70. i 80 XX wieku, wciąż działają i znajdują nowych zwolenników. Tylko w 2013 roku we Francji zatrzymano 77 osób podejrzanych o współpracę z organizacjami terrorystycznymi o podłożu separatystycznym⁴.

Ze względu na wielokulturowość i liczną we Francji społeczność imigrantów, zwłaszcza pochodzących z krajów arabskich, także zamachy ze strony islamskich fundamentalistów stanowią realne zagrożenie. Pogłębia je wcześniejsze zaangażowanie Francji w działania zbrojne w Iraku, Afganistanie i Mali, a obecnie uczestnictwo w koalicji przeciwko Państwu Islamskiemu (ISIS). Według danych opracowanych przez francuski Krajowy Instytut Badań Demograficznych (fr. Institut national d'études démographiques) w 2007 roku imigranci stanowili prawie 6% francuskiego społeczeństwa⁵. Należy dodać, że około 7,5% osób zamieszkujących ten kraj to muzułmanie⁶, przy czym przewiduje się, że liczba ta będzie stale wzrastać. Według raportu Europolu za 2013 rok, na terytorium Unii Europejskiej sukcesywnie wzrastała liczba osób aresztowanych za działalność terrorystyczną o podłożu religijnym,

¹ Zob.: Europol, *TE-SAT 2014 EU Terrorism situation and trend report*, s. 15 <https://www.europol.europa.eu/content/te-sat-2014-european-union-terrorism-situation-and-trend-report-2014>, [11.01.2015 r.].

² Zob.: *Sustainable Governance Indicators 2014 – Safe Living*, http://www.sgi-network.org/2014/Policy_Performance/Social_Policies/Safe_Living/Safe_Living_Conditions, [11.01.2015 r.]

³ K. Marczyk, *Trzecia opcja. Gwardie narodowe w wybranych państwach Basenu Morza Śródziemnego*, Fundacja Studiów Międzynarodowych, Warszawa 2007, s. 163.

⁴ Zob.: Europol, *TE-SAT 2014 ...*, s. 33, dz. cyt. [11.01.2015 r.].

⁵ Zob.: *How many immigrants are there in France?*, Institut National d'Études Démographiques, http://www.ined.fr/en/everything_about_population/demographic-facts-sheets/faq/how-many-immigrants-france/, [11.01.2015 r.].

⁶ Zob.: *Muslim population by country*, Pew Research Center, <http://www.pewforum.org/2011/01/27/table-muslim-population-by-country/>, styczeń 2011, [11.01.2015 r.].

z czego aż 66% z nich zatrzymano właśnie we Francji⁷. Imigranci we Francji często osiedlają się obok siebie i tworzą zamknięte na obce wpływy społeczności, a nawet swoiste getta wyznaniowe. Ponadto nierzadko są nieprzychylnie nastawieni do zachodniej kultury, nie poddają się asymilacji i stawiają żądania dotyczące pielęgnowania ich własnych obyczajów. Prawny zakaz noszenia burek w miejscach publicznych, wprowadzony we Francji w kwietniu 2011 roku, spotkał się z licznymi protestami ze strony ludności muzułmańskiej.

Ostatnimi przykładami zamachów terrorystycznych, w których brali udział członkowie społeczności związanych z radykalnym islamem, są ataki dokonane w 2012 roku przez 24-letniego Mohammeda Meraha, Francuza algierskiego pochodzenia, w Montauban oraz przed szkołą żydowską w Tuluzie. W ich wyniku zginęło siedem osób, w tym trójka dzieci⁸. Natomiast na początku 2015 roku bracia Said i Cherif Kouachi, także radykalni islamiści, wtargnęli do redakcji tygodnika „Charlie Hebdo”, który zasłynął publikacją karykatur Mahometa, i zamordowali 12 osób. Częstotliwość podobnych zjść i niewątpliwa atrakcyjność Francji jako celu dla terrorystów spowodowały, że kwestia zapewnienia państwu i jego obywatelom bezpieczeństwa na stałe pojawiła się w dyskursie politycznym i publicznym. Francja musiała podjąć kroki w celu walki z tym zjawiskiem, dlatego w przeciągu kilku ostatnich lat nastąpił szereg zmian prawnych w dziedzinie walki z terroryzmem.

Zmiany we francuskim prawie w dziedzinie walki z terroryzmem rozpoczęły się już w latach 70. XX wieku. W 1986 roku pojawiła się pierwsza ustawa mówiąca o walce z terroryzmem i zamachami na bezpieczeństwo państwa⁹, rok później ratyfikowano Europejską konwencję o zwalczaniu terroryzmu z 1977 r.¹⁰ a w 1992 roku przeprowadzono reformę kodeksu karnego w kwestii przestępstw przeciw państwu, narodowi i porządkowi publicznemu¹¹. Wraz z intensyfikacją międzynarodowego terroryzmu wprowadzano kolejne zmiany we francuskim prawie. W 2006 roku z inicjatywy Nicolasa Sarkozy'ego przyjęta została ustawa dotycząca walki z terroryzmem, w której położono nacisk na współpracę organów państwowych w zdobywaniu i wymianie informacji w celu wczesnego wykrycia potencjalnego ataku¹². W tym samym roku opublikowana została „Biała księga rządu o bezpieczeństwie wewnętrznym w obliczu terroryzmu”¹³, a w grudniu 2012 roku przyjęto kolejną ustawę na temat bezpieczeństwa i walki z terroryzmem, która zastrzelała sankcje za działania terrorystyczne¹⁴. Najnowsza ustawa wzmacniająca przepisy dotyczące walki z terroryzmem, która umożliwia m.in. wstrzymanie wyjazdu z kraju osoby podejrzanej o chęć zaangażowania się w działalności o charakterze terrorystycznym,

⁷ Zob.: Europol, *TE-SAT 2014 ...*, s. 27, dz. cyt., [11.01.2015 r.].

⁸ Zob.: M. Ziółtek, *Vigipirate jako przykład zapobiegania i zwalczania terroryzmu we Francji*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” nr 11 (6) 2014, s. 307-310.

⁹ Zob.: *LOI n° 86-1020 du 9 septembre 1986 relative à la lutte contre le terrorisme*. <http://legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000693912> [16.01.2015 r.].

¹⁰ Zob.: *LOI n°87-542 du 16 juillet 1987 autorisant la ratification de la convention européenne pour la répression du terrorisme, faite à Strasbourg le 27/11/1977*, <http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000508817&categorieLien=id> [16.01.2015 r.].

¹¹ Zob.: *LOI n° 92-686 du 22 juillet 1992 portant réforme des dispositions du code Pénal relatives à la répression des crimes et délits contre la Nation, l'État et la paix publique*, <http://legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000722860&dateTexte=&categorieLien=id> [16.01.2015 r.].

¹² Zob.: *LOI n° 2006-64 du 23 janvier 2006 relative à la lutte contre le terrorisme et portant dispositions diverses relatives à la sécurité et aux contrôles frontaliers*, <http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000454124> [16.01.2015 r.].

¹³ Zob.: *Livre blanc du Gouvernement sur la sécurité intérieure face au terrorisme* http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/lb_terrorisme.pdf, [16.01.2015 r.].

¹⁴ Zob.: *LOI n° 2012-1432 du 21 décembre 2012 relative à la sécurité et à la lutte contre le terrorisme*, http://legifrance.gouv.fr/affichTexte.do;jsessionid=0A3A54D71E15A04A20F206ABAA2017.tpdjo08v_2?cidTexte=JORFTEXT000026809719&dateTexte=&oldAction=rechJO&categorieLien=id, [17.01.2015 r.].

została promulgowana 13 listopada 2014 roku¹⁵. Wszystkie te zmiany są dowodem tego, że francuskie prawodawstwo w dziedzinie walki z terroryzmem stale adaptuje się do nowych warunków.

Jednak kluczowym i najważniejszym środkiem mającym służyć zwalczaniu i zapobieganiu terroryzmowi we Francji jest tzw. plan Vigipirate. Jest to rządowy plan czujności, zapobiegania i ochrony wobec zagrożeń wynikających z działań terrorystycznych (VIGIPIRATE - Plan gouvernemental de vigilance, de prévention et de protection face aux menaces d'actions terroristes)¹⁶. Opracowano go w celu zapobiegania atakom terrorystycznym, ochrony obywateli, instytucji i infrastruktury kraju oraz do skutecznego reagowania w przypadku wystąpienia ataku terrorystycznego i zminimalizowania ewentualnych szkód zarówno na terenie Francji kontynentalnej, jak i francuskich departamentów i terytoriów zamorskich.

Plan Vigipirate przyjęto w 1978 roku podczas prezydentury Valéry'ego Giscard d'Estaing¹⁷. Został on objęty klauzulą „poufne, dotyczące obrony kraju” (fr. confidentiel défense). Początkowo Vigipirate charakteryzowały dwa poziomy zwalczania zagrożeń: zwykły oraz wzmożony, a o aktywacji Vigipirate jako stanu wyjątkowego decydowała głowa państwa, po uprzedniej konsultacji z wyspecjalizowanymi w tym kierunku służbami. Plan został uruchomiony po raz pierwszy w styczniu 1991 roku, podczas I wojny w Zatoce Perskiej, w której Francja uczestniczyła jako członek koalicji państw walczących z Irakiem. Od tego czasu był aktywowany w każdym przypadku wystąpienia potencjalnego zagrożenia lub tuż po ataku, a także podczas Mistrzostw Świata w piłce nożnej w 1998 roku, które odbywały się we Francji. Plan Vigipirate był modyfikowany kilkakrotnie w latach 1995-2007 oraz w 2014 roku. Kluczowe zmiany przypadają na 2003 i 2014 rok. Ciągłe doskonalenie planu związane jest głównie ze zmianami w podejściu w walce z terroryzmem.

Pierwsza znaczna nowelizacja planu Vigipirate miała miejsce w 2003 roku i spowodowana była między innymi zamachami terrorystycznymi z 11 września 2001 roku, kiedy to cały świat poznał nowe oblicze terroryzmu. W dniu 17 marca 2003 roku, na mocy okólnika nr 10100/SGDN/PSE/PPS wprowadzono znacznie zmodyfikowaną wersję planu Vigipirate¹⁸. Miała ona być narzędziem skuteczniejszym, bardziej elastycznym i lepiej dostosowanym do poszczególnych zagrożeń. Plan objęty był klauzulą tajności i w związku z tym nie został udostępniony publicznie. Jednak w celu zapoznania obywateli z głównymi założeniami i rozwiązaniami zawartymi w planie Sekretariat Generalny Obrony i Bezpieczeństwa Narodowego opublikował krótką broszurę informacyjną na ten temat.

Wersję Vigipirate z 2003 roku, która obowiązywała aż 11 lat, charakteryzowały cztery poziomy alarmowe o rosnącej intensywności, aktywowane w zależności od stopnia zagrożenia dla bezpieczeństwa kraju. Plan Vigipirate zorganizowany został na zasadzie skali kolorów ułożonych gradacyjnie, w zależności od stopnia zagrożenia¹⁹. Były to:

- poziom żółty (fr. niveau jaune) - stosowany w przypadku niesprecyzowanych, choć realnych zagrożeń, głównie na poziomie lokalnym;
- poziom pomarańczowy (fr. niveau orange) – aktywowany w przypadku wystąpienia prawdopodobnego i wiarygodnego zagrożenia terrorystycznego;
- poziom czerwony (fr. niveau rouge) – stosowany w przypadku realnego zagrożenia poważnym

¹⁵ Zob. LOI n° 2014-1353 du 13 novembre 2014 renforçant les dispositions relatives à la lutte contre le terrorisme, http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?sessionId=38FE1EDC979BAB6F5146BD4422CF912B.tpd-j015v_2?cidTexte=JORFTEXT000029754374&dateTexte=, [17.01.2015 r.].

¹⁶ Zob.: *Présentation du nouveau plan gouvernemental de vigilance, de prévention et de protection face aux menaces d'actions terroraistes: Vigipirate*, 2003 rok, http://www.seine-et-marne.gouv.fr/content/download/2117/14722/file/Nouveau_Plan_Vigipirate.pdf, [17.01.2015 r.].

¹⁷ Zob.: *Présentation du nouveau...*, dz. cyt., [17.01.2015 r.].

¹⁸ Zob.: *Circulaire DHOS/Cellule/GRD n° 2004-362 du 27 juillet 2004 relative aux actions à conduire par les établissements de santé dans le cadre de l'application du plan Vigipirate*, http://bas.edaj.aphp.fr/daj/public/index/display/id_theme/1833/id_fiche/1299, [18.01.2015 r.].

¹⁹ Zob.: *Présentation du nouveau...*, dz. cyt., [17.01.2015 r.].

- atakiem terrorystycznym; umożliwił zastosowanie środków ochronnych, które mogły powodować pewne ograniczenia w normalnym funkcjonowaniu administracji, czy gospodarki;
- poziom szkarłatny (fr. niveau écarlate) – w przypadku zagrożenia atakami realnymi, mogącymi spowodować katastrofalne skutki dla kraju i społeczeństwa.

Poziomy mogły być uruchamiane niezależnie od wcześniej obowiązujących stopni. Odpowiedni poziom planu ogłaszał premier w porozumieniu z Prezydentem Republiki. Decyzja ta zapadała na podstawie propozycji przedstawionej przez UCLAT - Jednostkę Koordynacji Walki z Terroryzmem oraz na podstawie sugestii Sekretarza Generalnego Obrony i Bezpieczeństwa Narodowego. Po wprowadzeniu danego poziomu odpowiednie służby, organy i instytucje podejmowały opracowane wcześniej kroki zaradcze dostosowane do konkretnego zagrożenia, które przy każdym kolejnym poziomie zyskiwały na intensywności²⁰.

Atak terrorystyczny na londyńskie metro, który miał miejsce w 2005 roku, spowodował, że we Francji wprowadzono poziom czerwony planu Vigipirate, który odtąd obowiązywał w sposób ciągły. Wraz z zaangażowaniem się Francji w interwencję militarną w Mali w styczniu 2013 roku zaczął obowiązywać poziom czerwony wzmocniony. Poziom szkarłatny został wprowadzony tylko jeden raz - po atakach w Tuluzie i Montauban w marcu 2012 roku. Nieustanne zagrożenie zamachami terrorystycznymi we Francji spowodowało ponowne zrewidowanie dotychczasowych założeń bezpieczeństwa i opracowanie zupełnie nowej wersji planu Vigipirate, która została przyjęta w dniu 20 lutego 2014 roku.

Znowelizowany plan odpowiada na potrzebę kompleksowego podejścia do walki z terroryzmem we wszystkich sektorach aktywności państwa. Cele wymienione w nowym Vigipirate to zapewnienie stałej ochrony przed atakami terrorystycznymi obywatelom na terytorium Francji oraz zabezpieczenie jej interesów, zarówno na jej obszarze, jak i poza jej granicami; rozwój i podtrzymywanie stanu czujności wśród wszystkich podmiotów w celu jak najwcześniejszego wykrycia zagrożenia oraz umożliwienie szybkiej, skutecznej i skoordynowanej reakcji w przypadku, gdy takowe się pojawi, jak również zminimalizowanie ewentualnych szkód. Nowy plan Vigipirate ma być z założenia uproszczony, bardziej czytelny i zrozumiały dlatego też składa się tylko z dwóch poziomów, oznaczonych przez rzucające się w oczy logo, które ma być widoczne w przestrzeni publicznej.

Obecnie system alarmowy w ramach planu Vigipirate dzieli się na:

- poziom czujności (fr. la vigilance) oznaczony

- poziom alarmowy „alarm-zamach” (fr. l'alerte-attentat) oznaczony

Poziom „czujności” ma służyć zagwarantowaniu bezpieczeństwa na co dzień. Można uznać, że poziom ten odpowiada wcześniejszemu poziomowi czerwonemu. Oznacza niezmienny stan monitorowania i zapewniania bezpieczeństwa poprzez zastosowanie zespołu różnych środków ostrożności, mniej lub bardziej inwazyjnych, w trybie ciągłym, jak np. stosowanie monitoringu w środkach transportu, czy kontroli dostępu do urzędów. Ponadto w ramach poziomu czujności możliwe jest podjęcie dodatkowych fakultatywnych środków reagowania, które mogą dotyczyć konkretnie wyznaczonego terytorium lub obejmować jeden z 12 sektorów działań. Te dodatkowe obostrzenia mogą być również wprowadzone na określony czas, w przypadku wyższego prawdopodobieństwa wystąpienia potencjalnego zagrożenia, np. podczas organizacji dużych imprez sportowych.

²⁰ M. Ziółek, *Vigipirate jako ...*dz. cyt. s. 304-305.

Poziom wyższy – „alarm-zamach” - uruchamiany jest w szczególnych przypadkach, gdy według informacji zdobytych przez odpowiednie służby atak wydaje się nieuchronny, bądź gdy na terytorium kraju dojdzie już do zamachu lub zamachów terrorystycznych. Podejmowane są wtedy nadzwyczajne środki zaradcze, na ograniczony czas, które mogą dotyczyć zarówno ściśle wyznaczonego obszaru, jak i całego kraju. Są to na przykład uruchomienie centrów kryzysowych, wzmocnienie kontroli i nadzoru w narażonych na atak obszarach bądź ograniczenie ruchu drogowego.

Nowy plan Vigipirate wymienia ponad 100 stale stosowanych oraz niemal 200 dodatkowych, fakultatywnych środków reagowania w sytuacji wystąpienia zagrożenia, które realizowane są w ramach istniejących już aktów prawnych. Ponadto wyróżniono w nim 12 dziedzin, w których stosowane są działania podejmowane w obrębie planu i które to dziedziny mogą stanowić potencjalny cel ataków terrorystycznych. Jedną z nich dotyczy działań poza granicami kraju, a 11 określa środki uruchamiane na terytorium Francji. Sektory wewnętrzne to: powiadamianie i reagowanie na zagrożenia; ochrona imprez masowych; obiekty i budynki; urządzenia i materiały niebezpieczne; cyberbezpieczeństwo; sektor powietrzny; sektor morski; transport naziemny; zdrowie; produkcja i przetwórstwo żywności; sieci i złoża surowców (komunikacja, elektronika, woda, prąd, ropa, gaz)²¹.

Sektor pierwszy – „powiadamianie i reagowanie na zagrożenia” dotyczy zapewnienia sprawnego i niezaburzonego planowania i zarządzania kryzysowego niezależnie od sytuacji, właściwego informowania o zagrożeniu i zbiorowej mobilizacji do działania w przypadku, gdy takie wystąpi. Ma na celu również unikanie wzbudzania paniki i zapewnienie dostępu jednostkom ratowniczym i interwencyjnym do miejsca wystąpienia zagrożenia.

Sektor drugi został wyodrębniony, ponieważ imprezy masowe organizowane na otwartej przestrzeni stwarzają idealne warunki do przeprowadzenia zamachu terrorystycznego – w jednym miejscu zgromadzonych jest wiele osób. W ramach tego sektora, np. w przypadku wydarzeń sportowych lub kulturalnych, w zapewnienie bezpieczeństwa zaangażowanych jest wiele podmiotów: organizatorzy (odpowiedzialni ogólnie za bezpieczeństwo imprezy), przedstawiciele administracji (odpowiedzialni za utrzymanie porządku publicznego w miejscu imprezy), czy też służby (na polecenie organu administracji w celu zapewnienia nadzoru). Stosuje się również kontrolę i monitoring tych wydarzeń, w razie potrzeby i stosownych ku temu przesłanek można je także odwołać.

Kolejny sektor obejmuje ochronę obiektów i budynków, które mogą być szczególnie narażone na ewentualny atak, ponieważ często mają istotne znaczenie polityczne, gospodarcze lub kulturalne. Podatność na zagrożenia uzależniona jest od atrakcyjności obiektu, jego symbolicznego znaczenia, łatwości dostępu do niego, stosowanych środków bezpieczeństwa, znajdujących się w nim osób lub prowadzonej wewnątrz działalności. W ramach podziału obowiązków władze publiczne odpowiadają za ochronę na zewnątrz, np. nadzór ruchu wokół obiektów poprzez monitorowanie dróg, a administratorzy budynków i obiektów za ochronę przy wejściach do obiektów oraz wewnątrz nich.

Urządzenia i materiały niebezpieczne już same w sobie stanowią duże zagrożenie, ponieważ mogą być między innymi wykorzystane przez terrorystów do przeprowadzenia zamachów. W planie Vigipirate zwrócono uwagę na ich zabezpieczenie głównie podczas magazynowania i transportu, które z założenia powinny odbywać się zgodnie z obowiązującymi regulacjami prawnymi.

Za stosowanie zaleceń zgodnych z planem Vigipirate w ramach zapewnienia cyberbezpieczeństwa, dziedziny niezmiernie ważnej we współczesnym świecie i szczególnie podatnej na działania terrorystów, odpowiada Krajowa Agencja Bezpieczeństwa Systemów Informatycznych (ANSSI - l'Agence nationale de la sécurité des systèmes d'information). Niektóre z proponowanych na co dzień działań to stosowanie „silnych” haseł do stron, skrzynek i baz danych, aktualizowanie oprogramowania i systemów operacyjnych, bądź wykonywanie regularnych kopii zapasowych. Jest to o tyle ważne, że potencjalny cyberatak może spowodować nawet niedostępność systemów niezbędnych do prawidłowego funkcjonowania

²¹ Zob.: *Partie publique du Plan gouvernemental de vigilance, de prévention et de protection face aux menaces d'actions terroristes Vigipirate*, rok 2014, s.18, http://www.sgdsn.gouv.fr/IMG/pdf/Partie_publicque_du_plan_Vigipirate_2014.pdf, [20.01.2015 r.]

gospodarki, czy też przepływu informacji w ramach zarządzania kryzysowego oraz umożliwić osobom postronnym dostęp do poufnych informacji, których zdobycie może zagrażać bezpieczeństwu kraju.

Kolejny sektor – sektor powietrzny – jest szczególnie atrakcyjny dla środowisk terrorystycznych. Zamach może bowiem skutkować bardzo dużą liczbą ofiar jednocześnie, często pochodzących z wielu krajów, co wywołuje efekt zastraszenia i reperkusje na skalę międzynarodową. W ramach tego sektora kładzie się nacisk na ochronę krajowej przestrzeni powietrznej, a także infrastruktury z nią związanej. Podstawę stałych rozwiązań w ramach planu Vigipirate stanowią unijne i międzynarodowe przepisy, za których implementację odpowiada minister transportu. Ponadto za bezpośrednie bezpieczeństwo i obronę powietrzną odpowiadają Francuskie Siły Powietrzne. Dodatkowe środki ochrony mogą obejmować zwiększenie kontroli przepływu pasażerów i towarów, zwiększenie nadzoru na lotniskach, pokładach samolotów oraz ograniczenie gromadzenia i przepływu materiałów niebezpiecznych. W sytuacji dużego zagrożenia można nawet wprowadzić ograniczenie lub zakaz korzystania z infrastruktury lotniskowej i przestrzeni powietrznej. Wśród pasażerów zwraca się uwagę, by w ramach bezpieczeństwa znakowali oni swoje bagaże oraz nie pozostawiali na lotniskach rzeczy osobistych bez opieki. Podobnie rzecz ma się z sektorem morskim, w ramach którego ochrania się krajową przestrzeń morską, transport morski, statki pływające pod francuską banderą oraz porty. Należy zaznaczyć, że francuskie obszary morskie obejmują prawie 11 mln km² na całym świecie, a handel morski odgrywa strategiczną rolę dla francuskiej gospodarki. W tym sektorze podstawowe środki ochrony również bazują na regulacjach międzynarodowych, a w celu ich zwiększenia dodatkowo wprowadza się podobne działania, jak w przypadku sektora powietrznego, np. zwiększenie kontroli przepływu pasażerów i towarów, czy ograniczenie gromadzenia i transportu materiałów niebezpiecznych.

Jeśli chodzi o transport naziemny to obejmuje on środki transportu zbiorowego (pociągi, autobusy, tramwaje wodne etc.), infrastrukturę (perony, tory, magazyny) oraz obsługujący je sprzęt i system informacji (sygnalizację, zarządzanie ruchem, obsługę pasażerów). Potencjalny atak na środki transportu mógłby przynieść dużą liczbę ofiar i negatywnie odbić się na francuskiej gospodarce, która w dużym stopniu opiera się na transporcie naziemnym. Należy dodać, że sektor ten stale się rozwija i rozrasta, co stanowi dodatkowe wyzwanie w kwestii zapewnienia mu ochrony. Środki bezpieczeństwa stosowane na co dzień to monitoring na dworcach, w środkach komunikacji, stała kontrola pasażerów i bagażu oraz losowe kontrole pojazdów i ładunków. W razie potrzeby można wzmocnić nadzór na dworcach i w pociągach, wprowadzić ograniczenie lub całkowity zakaz dostępu do niektórych stref należących do infrastruktury transportu naziemnego, a nawet wstrzymać ruch i zarządzić ewakuację.

Przez pojęcie sektor zdrowia rozumie się wszystkie podmioty, infrastrukturę i działania mające za zadanie świadczenie opieki zdrowotnej, odpowiadające za zapewnienie bezpieczeństwa sanitarnego, produkcję i dystrybucję produktów zdrowotnych, np. leków, oraz monitorowanie jakości wody pitnej. Głównymi odpowiedzialnymi podmiotami w tej dziedzinie są: ministerstwo zdrowia, Generalna Dyrekcja Zdrowia (Direction générale de la santé), Generalna Dyrekcja Świadczenia Opieki Zdrowotnej (Direction générale de l'offre de soins) oraz służba zdrowia. Zapewnienie bezpieczeństwa w ramach tego sektora jest niezwykle istotne, ponieważ nie tylko podlega on ochronie sam w sobie, ale też w przypadku wystąpienia jakiegokolwiek ataku terrorystycznego odpowiada za dostarczenie pomocy ofiarom zamachu. Dodatkowo, wprowadzane środki ochrony nie mogą zakłócać prawidłowego i skutecznego świadczenia opieki zdrowotnej.

W ramach ochrony produkcji i przetwórstwa żywności, obejmującej cały przemysł spożywczy, dystrybucję żywności oraz gastronomię, przedsiębiorstwa realizujące te zadania, w dużej części same odpowiadają za zapewnienie sobie bezpieczeństwa funkcjonowania. Mogą one wzorować się na wytycznych zawartych w przewodniku opublikowanym przez ministerstwo rolnictwa, a w sytuacji konieczności wzmocnienia bezpieczeństwa i wprowadzenia dodatkowych środków zaradczych np. ograniczyć wstęp dla osób z zewnątrz oraz wycofać niebezpieczne produkty z rynku.

Sektor „sieci i złoza” obejmuje ochronę ujęć wody i wodociągów (sprawne i niezakłócone dostarczanie jej do odbiorców prywatnych i publicznych, przeprowadzanie systematycznych kontroli

sanitarnych, a w razie złych parametrów wprowadzenie zakazu spożycia i wstrzymanie dystrybucji), zagwarantowanie ciągłości usług dostarczania sieci elektrycznej wszystkim użytkownikom, działalność związaną z importem, rafinacją i dystrybucją ropy oraz transportem, magazynowaniem i dystrybucją gazu w celu zapewnienia ciągłości dostaw, a także zabezpieczenie działań, instalacji oraz podmiotów gwarantujących niezakłóconą komunikację elektroniczną (telefonię stacjonarną i komórkową, transport danych oraz Internet).

Sektor dotyczący zagranicy w planie Vigipirate przewiduje ochronę obywateli francuskich, turystów, personelu placówek dyplomatycznych, samolotów i przyjmujących je lotnisk, statków i przyjmujących je portów, a także francuskich instytucji i interesów francuskich poza granicami kraju. W większości za ochronę powyższych odpowiada państwo-gospodarz, w którym się znajdują. Dodatkowe działania wprowadzane są na polecenie ministra spraw zagranicznych.

W znowelizowanym planie Vigipirate, w imię zasady zbiorowej odpowiedzialności za bezpieczeństwo jako najwyższą wartość, skoordynowano działania wielu organów, m.in. premiera, ministrów, władz lokalnych, rozmaitych podmiotów publicznych i prywatnych oraz obywateli. Minister spraw wewnętrznych, który odpowiedzialny jest za utrzymanie bezpieczeństwa wewnętrznego i porządku publicznego, odpowiada za właściwą realizację działań podejmowanych w ramach planu Vigipirate i przekazuje dyspozycję poszczególnym prefekturom. Minister spraw zagranicznych podejmuje działania w przypadku, gdy należy podjąć odpowiednie kroki za granicą. Minister obrony zaangażowany jest w działania, gdy niezbędne jest, by armia uzupełniała naziemne działania policji i żandarmerii, a ponadto stale odpowiada za ochronę przestrzeni morskiej i powietrznej. Dodatkowo poszczególni ministrowie odpowiadają za wdrażanie środków reagowania w podlegających im sektorach. Za koordynowanie działań na szczeblu lokalnym odpowiadają prefekci. Lokalne władze na różnych szczeblach – w gminach, departamentach, rejonach, ze względu na swoje uprawnienia, zwłaszcza dotyczące szkół, kultury, sportu itp., również włączone są w działania w ramach planu, zapewniając bezpieczeństwo na swoim terenie i gwarantując ciągłość usług publicznych. Za granicą bezpieczeństwo obywateli francuskich spoczywa głównie na władzach kraju, w którym się znajdują, a także na firmach francuskich tam funkcjonujących, w przypadku, gdy są w nich zatrudnieni francuscy pracownicy. Ministerstwo spraw zagranicznych pomaga natomiast obywatelom za pośrednictwem ambasad i konsulatów oraz odpowiada za bezpieczeństwo interesów francuskich poza granicami kraju. Przy ministerstwie tym stale działa też centrum kryzysowe, a na stronie internetowej „France diplomatie” systematycznie publikowane są informacje o możliwych zagrożeniach dla obywateli francuskich znajdujących się za granicą. I wreszcie, każdy obywatel zobowiązany jest do dbania o wspólne bezpieczeństwo poprzez odpowiedzialne zachowanie i postawę czujności²².

O uruchomieniu planu decyduje premier na podstawie analizy opracowywanej przez odpowiednie służby. Analiza ta obejmuje określenie możliwości wystąpienia ewentualnych zagrożeń, ocenę podatności kraju na ataki oraz znalezienie słabych punktów w poszczególnych sektorach, i jest przygotowywana w sposób ciągły i stale weryfikowana. Przygotowanie analizy przez służby wywiadowcze oraz poszczególne ministerstwa nadzoruje Generalny Sekretariat Obrony i Bezpieczeństwa Narodowego (*Secrétariat général de la défense et de la sécurité nationale*), a wdrażane środki dobierane są ściśle do występującego zagrożenia. Znajomość zagrożeń uważana jest za kluczową, by podjąć skuteczną walkę z terroryzmem.

W przeciwieństwie do wcześniejszych wersji planu Vigipirate oznaczonych klauzulą „tajne”, duża część planu została podana do publicznej wiadomości i umieszczona na rządowej stronie internetowej (<http://www.sgdsn.gouv.fr>). Każdy zainteresowany może więc zapoznać się z dotyczącymi go środkami ochronnymi podejmowanymi w walce z terroryzmem. Upublicznienie dokumentu ma na celu także zwrócenie uwagi na realność zagrożenia terrorystycznego, promowanie wśród obywateli dobrych praktyk dbania o wspólne bezpieczeństwo oraz wyczerpanie na ewentualne zagrożenia. Plan ma także

²² Zob.: *Partie publique...*, s.9., http://www.sgdsn.gouv.fr/IMG/pdf/Partie_publique_du_plan_Vigipirate_2014.pdf, [20.01.2015 r.].

część tajną, której treść znają jedynie odpowiednie uprawnione organy publiczne i służby. Ma to przeciwdziałać ewentualnemu rozpracowaniu planu przez terrorystów w przypadku potencjalnego ataku²³.

Po zapoznaniu się z częścią teoretyczną planu Vigipirate należy zadać sobie pytanie, jak przebiega zastosowanie tego planu w praktyce w przypadku wystąpienia zamachu terrorosytycznego?

Poziom „alerte-attentat” planu Vigipirate został uruchomiony dotychczas jeden raz. Miało to miejsce w styczniu 2015 roku, po zamachu terrorystycznym w Paryżu. W dniu 7 stycznia 2015 roku dwaj bracia – Francuzi algierskiego pochodzenia, a z przekonania radykalni islamisci – 33-letni Chérif Kouachi oraz 35-letni Saïd Kouachi²⁴, uzbrojeni w karabiny maszynowe szturmem weszli do paryskiej siedziby tygodnika „Charlie Hebdo”, z zimną krwią zabijając 12 osób, a kilkanaście raniąc. Ofiarami byli dziennikarze i rysownicy zatrudnieni w tygodniku oraz dwaj policjanci. Atak ten rzekomo był odwetem za regularne publikowanie karykatur Mahometa i drwin z islamu. Należy dodać, że jeden z braci spędził 18 miesięcy w więzieniu po wyrażeniu chęci walki w imieniu dżihadu przeciwko Stanom Zjednoczonym w Iraku, a drugi został przeszkolony przez Al-Qa’idę w Jemenie²⁵. Sprawcom udało się uciec, a 9 stycznia podczas zorganizowanej na nich obławy, zabarykadowali się wraz z zakładnikiem w drukarni w miejscowości Dammartin-en-Göele, na wschód od Paryża, gdzie w rezultacie ponieśli śmierć z rąk żandarmerii podczas szturm. W dniu 8 stycznia, dzień po zamachu na redakcję „Charlie Hebdo”, uzbrojony napastnik, jak się później okazało był to 32-letni Amedy Coulibaly, radykalny islamista, śmiertelnie postrzelił policjantkę w Montrouge, a nazajutrz zabarykadował się w jednym z paryskich sklepów koszernych wraz z kilkunastoma zakładnikami. Coulibaly również poniósł śmierć w trakcie szturm na policję. Oprócz tego zginęło 4 zakładników. Na skutek styczniowych zamachów zginęło w sumie 17 osób.

Po ataku na redakcję „Charlie Hebdo” premier Manuel Valls w dniu zamachu ogłosił wprowadzenie poziomu „alarm-zamach” planu Vigipirate w regionie Île-de-France²⁶. Zgodnie z komunikatem zamieszczonym na stronie ministerstwa spraw wewnętrznych w związku z podwyższeniem poziomu Vigipirate redakcje gazet i innych mediów, centra handlowe, miejsca kultu, dworce i środki transportu, budynki rządowe oraz szkoły otrzymały wzmoczoną ochronę. Zmobilizowano i zaangażowano w działania wszystkie dostępne siły cywilne i wojskowe. Na czas nieokreślony zawieszono wycieczki szkolne i zajęcia lekcyjne odbywające się poza właściwymi temu instytucjami. Zakazano również parkowania w pobliżu budynków szkolnych. Ponadto wszyscy prefekci w całym kraju dostali zalecenia wzmocnienia czujności na podlegającym im terytorium²⁷. Zgodnie z założeniami planu powołano również centra kryzysowe w ministerstwach i prefekturach²⁸. W dniu 8 stycznia planem Vigipirate „alarm-zamach” objęto także region Pikardia, gdzie widziani byli sprawcy ataku na „Charlie Hebdo”²⁹. W całym

²³ Zob. : *Sécretariat Général de la Défense et la Sécurité National, Le Plan Vigipirate*, http://www.sgdsn.gouv.fr/site_rubrique98.html, [22.01.2015 r.].

²⁴ Zob. : *Attentat à Charlie Hebdo : Saïd Kouachi entraîné par Al Qaïda au Yémen*, „Le Parisien” (online), z dn. 09.01.2015r., <http://www.leparisien.fr/charlie-hebdo/attentat-a-charlie-hebdo-said-kouachi-entraîne-par-Al-Qaïda-au-yemen-09-01-2015-4431785.php>, [20.01.2015 r.]

²⁵ Zob.: *Francja szuka winnych. „Służby bezpieczeństwa zawiodły”*, „Gazeta Wyborcza” (online), z dn. 11.01.2015 r. http://wyborcza.pl/1,75477,17236405,Francja_szuka_winnych___Sluzby_bezpieczenstwa_zawiodly_.html, [21.01.2015 r.].

²⁶ W momencie ukończenia artykułu (marzec 2015 r.) poziom ten nadal był utrzymany.

²⁷ Zob. Ministère de l’Intérieur, *Le plan Vigipirate élevé au niveau « alerte attentat » sur l’ensemble de la Région Ile-de-France*, <http://www.interieur.gouv.fr/Actualites/Lutte-contre-le-terrorisme/Elevation-du-plan-vigipirate>, [27.01.2015 r.].

²⁸ Zob. *Que prévoit le plan Vigipirate « alerte-attentat » ?*, „Libération” (online) z dn. 08.01.2015 r. http://www.liberation.fr/societe/2015/01/07/vigipirate-a-son-niveau-le-plus-eleve_1175411, [29.01.2015 r.].

²⁹ Zob. : *Le plan Vigipirate « alerte attentat », actif en Ile-de-France, est étendu à la Picardie*, „Le Monde” (online) , z dn. 07.01.2015 r., http://www.lemonde.fr/les-decodeurs/article/2015/01/07/le-plan-vigipirate-porte-au-niveau-alerte-attentat-en-ile-de-france_4550823_4355770.html#RbEBQeww3FFoYaYub.99, [29.01.2015 r.]

kraju zmobilizowano dodatkowo 88 150 przedstawicieli służb bezpieczeństwa, z czego prawie 9 650 w regionie paryskim, a 73 350 na pozostałym terytorium kraju. Było to 50 000 policjantów, 32 000 żandarmów, 5 000 policjantów i żandarmów z jednostek porządkowych oraz 1 150 żołnierzy³⁰. W dniu 12 stycznia, po odbywających się w całym kraju manifestacjach przeciwko terroryzmowi, minister obrony Jean-Yves Le Drian ogłosił, że liczba zmobilizowanych w ramach planu Vigipirate żołnierzy wzrosło do 10 000 albo i więcej³¹.

Ponadto w dniu 4 lutego 2015 roku wyższy poziom Vigipirate wprowadzono w departamencie Alpy Nadmorskie, gdyż dzień wcześniej w Nicei trzech żołnierzy zostało zaatakowanych nożem podczas patrolu przed centrum społeczności żydowskiej³². obrażenia na szczęście nie były ciężkie, ponieważ mundurowi nosili kamizelki kuloodporne. Ataku dokonał 30-letni Moussa Coulibaly³³. Co niepokojące, od jakiegoś czasu znajdował się on w polu zainteresowani służb specjalnych i w przeciągu ostatnich dwóch miesięcy był dwukrotnie przesłuchiwany. Najpierw usiłował nawracać na islam osoby uczęszczające na zajęcia w jednej z sal gimnastycznych pod Paryżem, a następnie próbował przedostać się do Syrii, by walczyć tam u boku tzw. Państwa Islamskiego. Został jednak odesłany do kraju przez służby tureckie. Mimo tych niepokojących faktów nie podlegał on stałej obserwacji ze strony służb³⁴.

Podsumowując, główne zmiany wynikające z wdrożenia nowego planu Vigipirate – planu czujności, zapobiegania i ochrony wobec zagrożeń wynikających z działań terrorystycznych, to przede wszystkim utworzenie dwu, a nie czteropoziomowego systemu reagowania, co skutkuje większą przejrzystością działań. Plan Vigipirate z 2014 roku poszerzył także zarówno zakres podmiotów odpowiedzialnych za utrzymywanie bezpieczeństwa, jak i spektrum dziedzin podlegających ochronie przed zagrożeniami terrorystycznymi. Plan ten jest w znacznie większej części dostępny publicznie i dzięki temu bardziej znany niż wcześniejsze, tajne wersje tego dokumentu. Jest także narzędziem elastycznym, pozwalającym dostosować reakcję do konkretnej sytuacji. Jednak czy w świetle ostatnich wydarzeń znolizowany Vigipirate okazał się narzędziem wystarczająco skutecznym? Podobnie jak trzy lata wcześniej w Tuluzie i Montauban, nie udało się zapobiec zamachowi na czas, mimo że napastnicy byli znani służbom wywiadowczym, co można uznać za porażkę. Jednak podjęte po zamachach środki reagowania wydają się odpowiednie. W wyniku prowadzonych działań w ramach Vigipirate „alarm-zamach” ostatecznie wykryto i pozbawiono życia sprawców opisanych ataków terrorystycznych i tym samym zminimalizowano dalsze zagrożenie. Ponadto wydaje się, że w obliczu zamachu administracja oraz służby zadziałały bardzo sprawnie i szybko, starając się przywrócić sytuację do normalności. Wprowadzono niezbędne rozwiązania w celu dalszej ochrony ludności, równocześnie dążąc do tego, by w jak najmniejszym stopniu zaburzyć codzienne funkcjonowanie w rejonach objętych planem. Czy jednak nowa odsłona planu zadziałała w obliczu zamachu lepiej niż miałyby to miejsce przy użyciu wcześniejszej wersji? Trudno to stwierdzić w tak krótkim czasie po zamachu. Do myślenia daje jednak sondaż przeprowadzony na przełomie września i października 2014 roku na stronie www.sondagesdopinions.fr, w którym internauci odpowiadali na pytanie *Czy Vigipirate jest wydajnym i funkcjonalnym narzędziem w obliczu zagrożenia*

³⁰ Zob.: Ministère de l'Intérieur, *CIC: point sur la mobilisation et le déploiement des forces de sécurité dans le cadre du plan Vigipirate*, <http://www.interieur.gouv.fr/Actualites/Lutte-contre-le-terrorisme/CIC-point-sur-la-mobilisation-et-le-deploiement-des-forces-de-securite-dans-le-cadre-du-plan-Vigipirate>, [29.01.2015 r.].

³¹ Zob.: *Vigipirate : l'armée appelée à la rescousse*, „Les Echos” (online), z dn. 12.01.2015 r. <http://www.lesechos.fr/politique-societe/societe/0204073885971-vigipirate-larmee-monte-au-front-1082398.php>, [30.01.2015 r.].

³² Zob.: *Vigipirate relevé au niveau "alerte attentat" dans les Alpes-Maritimes*, „Le Figaro” (online), z dn. 04.02.2015 r., <http://www.lefigaro.fr/flash-actu/2015/02/04/97001-20150204FILWWW00248-vigipirate-passe-au-niveau-alerte-attentat-dans-les-alpes-maritimes.php#xtor=AL-155-%5Bfacebook%5D>, [04.02.2015 r.].

³³ Mimo zbieżności nazwisk i podobnego celu ataku (społeczność żydowska), według wstępnych ustaleń sprawca nie był spokrewniony z Amedy'm Coulibaly, odpowiedzialnym za atak w Paryżu 8 stycznia.

³⁴ Zob. *Skandal po ataku terrorystycznym na żołnierzy w Nicei*, „RMF24” (online), z dn. 04.02.2015 r., http://www.rmfm24.pl/fakty/swiat/news-skandal-po-ataku-terrorystycznym-na-zolnierzy-w-nicei,nId,1602178#utm_source=paste&utm_medium=paste&utm_campaign=chrome, [05.02.2015 r.].

ze strony dżihadystów? Aż 78% respondentów odpowiedziało że nie, 17% tak, a 6% nie miało zdania³⁵. Można tylko podejrzewać, że po ostatnich zamachach wyniki te byłyby w jeszcze większym stopniu sceptyczne wobec znowelizowanego planu.

Bibliografia

Opracowania i artykuły

K. Marczuk, *Trzecia opcja. Gwardie narodowe w wybranych państwach Basenu Morza Śródziemnego*, Fundacja Studiów Międzynarodowych, Warszawa 2007.

M. Ziółek, *Vigipirate jako przykład zapobiegania i zwalczania terroryzmu swe Francji*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” nr 11 (6) 2014, s. 304-310.

Akty prawne

Circulaire DHOS/Cellule/GRD n° 2004-362 du 27 juillet 2004 relative aux actions à conduire par les établissements de santé dans le cadre de l'application du plan Vigipirate, <http://basedaj.aphp.fr/> [18.01.2015 r.].

LOI n° 86-1020 du 9 septembre 1986 relative à la lutte contre le terrorisme, <http://www.legifrance.gouv.fr/> [18.01.2015 r.].

LOI n°87-542 du 16 juillet 1987 autorisant la ratification de la convention européenne pour la répression du terrorisme, faite à Strasbourg le 27/11/1977, <http://www.legifrance.gouv.fr/> [18.01.2015 r.].

LOI n° 92-686 du 22 juillet 1992 portant réforme des dispositions du code Pénal relatives à la répression des crimes et délits contre la Nation, l'État et la paix publique, <http://www.legifrance.gouv.fr/> [18.01.2015 r.].

LOI n° 2006-64 du 23 janvier 2006 relative à la lutte contre le terrorisme et portant diverses dispositions relatives à la sécurité et aux contrôles frontaliers, <http://www.legifrance.gouv.fr/> [18.01.2015 r.].

LOI n° 2012-1432 du 21 décembre 2012 relative à la sécurité et à la lutte contre le terrorisme, <http://legifrance.gouv.fr/> [styczeń 2015 r.].

LOI n° 2014-1353 du 13 novembre 2014 renforçant les dispositions relatives à la lutte contre le terrorisme, <http://www.legifrance.gouv.fr/> [18.01.2015 r.].

Źródła internetowe

Europol, *TE-SAT 2014 EU Terrorism situation and trend report*, The Hague 2014, <https://www.europol.europa.eu/> [18.01.2015 r.].

Ministère de l'Intérieur, *CIC: point sur la mobilisation et le déploiement des forces de sécurité dans le cadre du plan Vigipirate*, 08/01/2015r., <http://www.interieur.gouv.fr/>

Ministère de l'Intérieur, *Le plan Vigipirate élevé au niveau « alerte attentat » sur l'ensemble de la Région Ile-de-France*, w : <http://www.interieur.gouv.fr/> [18.01.2015 r.].

Partie publique du Plan gouvernemental de vigilance, de prévention et de protection face aux menaces d'actions terroristes Vigipirate, w : <http://www.sgdsn.gouv.fr/> [20.01.2015 r.].

Présentation du nouveau plan gouvernemental de vigilance, de prévention et de protection *face aux menaces d'actions terroristes: Vigipirate*, w : <http://www.seine-et-marne.gouv.fr/> [18.01.2015 r.].

Sécretariat Général de la Défense et la Sécurité National, *Le Plan Vigipirate*, Paris 2014, http://www.sgdsn.gouv.fr/site_rubrique98.html, [22.01.2015 r.].

Sondages d'Opinions, *Le dispositif Vigipirate est-il, selon vous, opérationnel et efficace face à la menace djihadiste ?*, 27/10/2014 r., <http://www.sondagesdopinions.fr/> [02.02.2015 r.].

³⁵ Zob. Sondages d'Opinions, *Le dispositif Vigipirate est-il, selon vous, opérationnel et efficace face à la menace djihadiste ?*, w : <http://www.sondagesdopinions.fr/sondage-422.html>, [02.02.2015 r.].